

«EMAKUME GUZTIOK»

Emakumeak eta pobreak, abortatu izanagatik espetxeratuak El Salvadorren

Zigor Kodea erreformatu egin zuten 1998an El Salvadorren. Haren 133. artikulua lege kontraktatzat jotzen du abortua, haurdunaldiaren etenaldirako arrazoiak edozein direla ere. Bi eta zortzi urte bitarteko kartzela zigorra ezartzen du, baina, gehienetan, abortua leporatzen zaien emakumeei hilketa larriagatik epaia ematen diete, hogeita hamar eta berrogei urte bitarteko kartzela zigorra ezarriz. Hori gertatu zitzaion Elsiri, Cinthiari eta Marianari. Mundubat Fundazioaren eskutik, Itxaso Diaz zuzendariak “Emakume guztion historia” dokumentala grabatu zuen El Salvadorren eta, horretan oinarrituta, Higinia Garay ilustratzaileak eta Elizabeth Casillasek “Emakume guztiok” ele-

JENDARTEA / Ainara Lertxundi

Elsi, Cinthia eta Mariana El Salvadorrekoak dira. Abortatu izana leporatuta, kartzelan egon ziren. Haien bizipenak jaso ditu Itxaso Diazek «Emakume guztion historia» dokumentalean. Salaketa proiektu honen baitan, Higinia Garayk eta Elizabeth Casillasek «Emakume guztiok» izenburua daraman nobela grafikoa osatu dute.

berri grafikoa egin dute. Donostiako Tabakaleran aurkeztu zuten uztaillean, pandemiaren ondorioz estreinaldia atzeratu behar izan eta gero. 1998ra arte, Zigor Kodeak hiru kasutan onartzen zuen abortua: ezinezkoa bazen umekiak bizi-rik irautea jaio eta gero, amaren bizitza arriskuan bazegoen eta haurdunaldia bortxaketa baten

ondorioa bazen. Gaur egun, legeak ez du inolako salbuespenik aurreikusten. Are gehiago, 1999an El Salvadorrek Konstituzioa aldatu zuen, sortze une beretik pertsona izaera onartzeko gizaki orori. 2000 eta 2004 bitartean, abortua despenalizatzeko herri-tarren elkarteek 49 emakume zenbatu zituzten, gutxienez,

abortuaren penalizazioarekin loturiko delituengatik zigortuak. Denbora tarte horretan, 250 emakume salatu zituzten agintariei, kasu askotan, medikuek beraiek ospitalera iritsi ahala. Gehienak 25 urte baino gutxiago dituzten emakumeak dira, hezkuntza maila oso baxukoak, ezkongabeak eta pobreak.

ASKOREN ERREALITATEA

«Gure historia guztiak... historia bera dira / Epaitzen gaituzte. Frogarik gabe kriminalizatzen gaituzte / El Salvadorren jaio nintzen / Familia xume batean hazi nintzen/apenas joan nintzen eskolara / Hazi nintzen / Lana topatu nuen / Haurdun geratu nintzen / Goiz batean / Arrats batean / Gau batean / Etxean nengoen / Lanean nengoen/ Kanean/ Mina sentitu nuen sabelean / Erremina bizka-

Ezkerrean, «Emakume guztiok» eleberri grafikoaren orrialde bat. Alboan, Higinia Garay, Elizabeth Casillas eta Itxaso Diaz, Donostiako Tabakaleran aurkezpenaren egunean. Juan Carlos RUIZ / FOKU

rrean / Komunerako gogoa / Gutxi falta zen umea heltzeko / Odola zegoen / Konortea galdu nuen, hori dut azken oroimena / Esnatzean eskuburdinak neuzkan / Epaitu aurretik, kondentuta nengoen».

Horrela hasten da “Emakume guztiok” nobela grafikoa. Esaldi motz baina sakon horiek primeran laburbiltzen dute Elsiri, Cinthiari eta Marianari eta beste hainbat emakumeri gertatutakoa. Larrialdi obstetrikoko baten ondorioz eta ospitalez kanpoko erditze batean galdu zuten haurra, behin haurdunaldia aurrera eramane eta gero. Haien lekukotasuna aintzat hartu gabe epaitu eta espetxeratu zituzten.

«Hasierako ideia dokumentalean azaltzen diren hiru emakume horien bizipenak jasotzea zen, baina gero ohartu ginen kontakizun guztietan gidoi bera errepikatzen zela eta zerbait zabalgia egitea pentsatu genuen. Elsi, Cinthia eta Mariana errealtate gordin horren erakusle eta sinbolo dira. Soilik emakume batek, Maria Teresa Riverak, lortu du babes politikoa, abortatzea leporatuta espetxeratua izateagatik», nabarmendu du Elizabeth Casillasek GAUR8rekin elkarrizketan, dokumentala lehen aldiz aurkeztu baino lehenago.

SUEDIAN BABESTUTA

Rivera El Salvadorreko herri txiki batean jaio zen. Haurtzaro go-gorra izan zuen. Gerra garaia zen eta bere ama desagerrarazi zuten. Bost urte zituela bi urteko anaia txikiaren kargu egin behar izan zuen. Hala ere, ikasten jarraitu zuen, gauez, eta Batxilergoa bukatzea lortu zuen. 22 urterekin bere lehenengo semea izan zuen eta banandu egin zen. Handik denbora batera, 2011ko azaroaren 24an, komu-nera joateko beharra sentitu

Larrialdi obstetrikoko baten ondorioz umea galdu izanagatik atxilotu, epaitu eta espetxeratzeko dituzte emakume asko El Salvadorren. Abortua kasu guzti-guztietan dago erabat debekaturik

Cinthia 10 urte eta 9 hilabete egon zen preso; Maria Teresa 4 urte eta erdi; Elsi, 10 hilabete; eta Mariana 17 urte. Haien bizipenak jasotzen ditu «Emakume guztiok» eleberriak

zuen. «Zerbaitek kalte egin zidala uste nuen. Ez nekien haurdun nengoela. Komuna hobi septiko bat da, pobreak gara. Altxatzean odolez blai eginda nengoen eta konortea galdu nuen. Esnatzean, ospitalean nengoen, eskuburdinak jarrita; nire semea hil nuela eta hiltzaile bat nintzela esaten zidaten», gogoratzen du. Berro-

gei urteko kartzela zigorra ezarri zioten. Lau urtez egon zen preso. Espetxean bere egoeran zeuden beste emakume batzuk ezagutu zituen, horien artean, Maira Figueroa. Neskame lan egiten zuen etxean bortxatu zuten eta haurdun gelditu zen bortxaketa horren ondorioz. Bakarrik erditu zen, ezin baitzion inori esan gertatutakoa. Umeak ez zuen bizirik iraun eta 15 urte igaro zituen espetxean, bortxatzailea, etxeko jabearen iloba, aske zegoen bitartean.

2016ko maiatzean, bigarren epaiketa bat izan zuen. Epailak bertan behera utzi zuen 40 urtez kondenatu zuen epaia eta Estatuari kalte-ordaina ordaintzea agindu zion arren, Fiskaltzak helegitea aurkeztu zuen. Bi aukera zituen, El Salvadorren gelditu berriro espetxeratuko zuten beldurrarekin edo atzerri-ra joan. Kanpoko laguntzarekin, Suediara joatea lortu zuen 11 urteko semearekin. Asilo politikoa eskatu zuen eta eman egin zioten. Abortatzeko eskubidea dela-eta asilo politikoa lortzen duen lehenengo emakumea da Rivera. «Espetxean ez dituzu baliabide ekonomikoak dituzten emakumeak aurkitzen, pobreak garen emakumeak soilik gaude han. Ez dago berdintasunik», nabarmetzen du egiten dizkionten elkarrizketa orotan.

AUSARTAK ETA ESKUZABALAK

Elsik, Cinthiak eta Marianak larrialdi obstetrikoko bat izan zuten haurdunaldia ia amaituta zutenean. Ez zuten denborarik izan ospitalera iristeko. «Ez baita erraza osasun zentro batera iristea. Testuingurua ezagutu beharra dago. Mendian bizi dira, hura iristeko bideak traketsak dira, batzuetan, ez dago errepiderik eta gertuen dagoen ospitalea bi ordutara dago. Eta auto ilarak sekulakoak dira. Nola iritsi ga-

Eleberri grafikoaren aleak banatu zituzten aurkezpenean. Juan Carlos RUIZ | FOKU

Goitik behera, Elsi, Cinthia eta Mariana, Itxaso Diazek zuzendutako «Emakume guztion historia» dokumentalaren grabazioan, El Salvadorren.

GAUR8

raiz? Horrelako hainbat kasutan, gainera, medikuek beraiek jartzen dute salaketa, askotan haiek ere beldur direlako, emakume bati abortatzen edo ondoren laguntzea ere zigortuta baitago. Polizia zuzenean joaten da ospitalera, atxilotu eta espetxera eramaten dituzte emakume horiek. Ospitale publiko bateko ginekologia zerbitzuan lan egin zuen mediku batek esan zigunez, sail horretan lan egiteari utzi zion, beretzat oso bortitza zelako eta presio handiak jasaten dituztelako susmorik txikiena dutenean emakumearen kontrako salaketa jartzeko. Hala ere, klinika pribatuetan egiten dira abortuak, baina baliabide ekonomikoak dituzten emakumeek soilik abortatu dezakete haietan. Hori hala dela jakin badakigu», nabarmendu du Higinia Garayk.

Elsi, Cinthia, Mariana eta Teresa bezalako emakumeekin enpatia sentitzea zen Casillasen eta Garayren helburua eleberri grafikoa egitean. «Itxasorekin batera El Salvadorren egon nintzen emakume horiek elkarriketatzen eta oso argi neukan zer islatu nahi nuen. Haien historia modu poetikoan eta metaforikoan kontatu nahi nuen. Emozioez hitz egin nahi genuen. Bizi duten ezintasuna irudikatu nahi genuen. Zoritxarrez, askotan errepikatu eta isilpean egon diren egoerak dira. Bertako elkarteetan lanari eta nazioarteko presioari esker azalera ateratzen ari dira eta mahai gainean dago eztabaida. Baliabide gutxiarekin jaiotzeagatik diskriminazioa jasaten duten emakumeak dira. Eta, aldi berean, oso ausartak eta eskuzabalak dira. Sufritu duten guztiarekin, miresgarria da nola egiten dioten aurre bizitzari», adierazi du Garayk.

«Horrelako testigantza gordi-
nak inspiratzaileak dira. Zorio-

nekoa sentitzen naiz emakume horiek gurekin beren intimitatea partekatu dutelako, are gehiago, El Salvadorren ezin baitezakete askatasunez eta lasaitasunez hitz egin. Haiei beren bi- zipenak entzunda, zorionekoa sentitzen naiz hemen jaiotzea gatik eta hainbat eskubideren jabe izateagatik. Halaber, amorrurru handia sentitzen duzu haiek sufritu duten bidegabekeriagatik», gaineratu du Casillasek.

ONDORENGO EGUNA

«Mundubatek ordezkaritza bat du El Salvadorren eta lan hau egitea proposatu zigun. Bitartekari lana egin zuen. Emakume hauengana iristea prozesu luzea izan zen. Gidoirik gabe gindoa zen. Hiru astez egon ginen eta emakumeren batek gurekin hitz egin nahi izatea itxaron behar

17 urtez preso egon ostean, kartzelan eduki zuen alabarekin atera zen Mariana. Kanpoan ez zuen inor zain. Atxilotu aurretik izan zuen semeak ez dio barkatzen bakarrik utzi izana

Abortuagatik zigortu ondoren askatutako lehen emakumea Elsi izan zen, 2009an. Askatasuna kendu zieten emakumeak talde gisa ari da antolatzen, kolektibo propioa osatzeko

genuen. 2017an, El Salvadorren grabatzen aritu ginenean, elkarriketatu genituen emakumeek beren ahotsa soilik grabatzen utzi ziguten, ez baitzuten nahi beraien irudia ateratzea, beldurragatik. Gizarteak ere askotan ematen die bizkarra, ez soilik legeak. Egunak eman genituen elkarrekin, haien familiekin, ez zen elkarriketa soil bat izan. Hasieran, haien egunerokotasu-

na besterik ez genuen grabatzen. Lasaiago, gertuago eta irekiago ikusi genituenean hasi ginen haien hitzak grabatzen. Denbora tarte horri esker, modu naturalago batean egin ahal izan genituen elkarriketak», azaldu du Itxaso Diazek.

«Ondorengoa ere adierazi nahi genuen, ez soilik espetxeko egonaldia, baizik eta gero nola egiten dioten aurre bidegabeke- riari. Nolako da espetxetik at- era eta ondorengo eguna? Nola- koa da birgizarteratzea? Maiz emakumeek ez dute esaten zer- gatik dauden preso, beste kide- en bazterketarik edo tratu txar- rrik ez pairatzeko. Kartzela barruan baita kanpoan ere gaiz- ki ikusiak daude abortatzeagatik preso dauden emakumeak, eta dokumentalean batek azaltzen duenez, sarri askotan presonde-

giko beste preso batzuek bor- txakeriaz tratatzen dituzte. Bes- te batzuetan, familiak berak ematen die bizkarra. 17 urtez es- petxean egon ostean, Marianak ez zuen inor aurkitu atarian. Inor ez zegoen haren zain. Due- la hiru urte El Salvadorren –eta Hondurasen– egon ginenean, adin desberdinetako pertso- nekin hitz egin genuen, abortua- ren inguruan zuten iritzia jaki- teko. Gehienek kontra zeudela adierazi ziguten. Bekatutzat jo- tzen dute oraindik orain», esan du Diazek. «Erlijioa oso presente dago familian, gizartean eta go- bernuan. Mikrofonotik at, FMLNko legebiltzarkide batek esan zigunez, eskuineko talde politikoei eta Elizak presio izu- garria egin zuten abortua lege- ztatzeko eztabaida proposatu zu- tenean. Azkenean, atzera egin behar izan zuten, ez baitzuten indar nahikorik», gaineratu du.

«Gizartea eta sistema bera oso matxistak dira. Emakumea- ren gorputza erabateko kontrol- pean eduki nahi da maila guz- tietan. Izugarriak da, halaber, adin txikikoen bortxaketa ko- purua. Sexu biolentzia familia- ren barruan ere gertatzen da. El Salvadorren emakumeek orota- riko biolentziak pairatzen di- tuzte», salatu du Garayk.

«Sexu biolentziaren ondorioz haurdun gelditzen dira emaku- me eta neskato asko eta dena delakoagatik haurra galtzen baldin badute, zigortu egiten dituzte. Paradoxikoa da emaku- me bat kartzelan urte gehiago egotea abortatzeagatik, bortxa- tzaile edo hiltzaile bat baino. Inork ez ditu emakume horiek entzuten; inork ez die azalpe- nik ematen ospitalean eskubur- dinak jarrita esnatzen direnean. Ezin dute galdutako haurraren dolua ere egin», nabarmendu dute aho batez Diazek, Casilla- sek eta Garayk.

Itxaso Diaz zuzendaria,
«Emakumeak»
proiektuaren aurkezpen
egunean Tabakaleran.
Proiektu horren baitan egin
dute dokumentala eta
eleberri grafikoa Diazek,
Garayk eta Casillasek.
Juan Carlos RUIZ / FOKU

